

Osztróvszky József ébresztése

■ Osztróvszky József 1818. január 12-én főlővárosi polgárcsaládban született. Apja, idősebb *Osztróvszky József*, aki a jelek szerint Pozsony megyéből vándorolt ide, mészárosmester, tönkremenetele után pedig a városi kórház gondnoka volt. A soproni születésű anyja: *Hohēnegger Erzsébet* gráci eredetű lévén, otthon a német szó járta, ám a reformkor szellemében nevelkedett, amit a szegedi kegyes iskola tovább mélyített benne. Pozsonyi jogi tanulmányai idején a diétai és megyegyűlési politizálásba jócskán belekóstolt, amiben nagy szerepe volt a vele egy életre barátságot kötött *Somogyi Antalnak*, a szabadság vándorapostolának.

Ügyvédi diplomával pogygyászban 1840-ben tért haza Szegedre, ahol hivatása mellett a kortárs értelmiségi ifjúság – elsősorban a városi pertárban gyülekező fiatal ügyvédek – körében a coordinatio, azaz a városi reform ügyén munkálkodott. Noha ők már csak fiatal koruk miatt is kívül rekedtek a város vezető testületein – a tanácson és háttérszervén: a választott községen – társadalmi tevékenységük révén mégiscsak hatást gyakoroltak azokra. Nélkülük aligha szövegeződött volna meg csak a legjobb reformer és liberális vármegyei hasonló frászművekkel mérhető, híres 1843. évi szegedi követutasítás. A közéleti nyilvánosságtól a testfenyítő botbüntetés pellengére állításán, a szegényügy megoldási kísérletén s a műkedvelő színjátszás által anyagilag megalapozott kisdédóvó intézet fölállításán át a vasútépítés előkészítéséig minden szerepelt gyakorlati elképzeléseikben, melyekről a Pesti Hírlapot éppen Osztróvszky tudósította. (Természetesen eme forrásértékű írásait is fölvtettük összegyűjtött műveinek a Somogyi-könyvtárban készülő Reform, forradalom, kiegyezés című kötetébe.)

Az első, 1848 májusi népképviselői tisztújításon az e feladatra rég készülő reformerek kezébe kerülve a város vezetése, ő első tanácsnokságot nyert a *Vadász Manó* (Jéger Emánuel) polgármester vezette tanácsban, ám e minőségben főként a törvénykezésben, honvédtoborzásban s városképzésben tetesztet öltő tevékenysége rövidre sikeredett, mivel az első (belvárosi-felsővárosi-felsőtanyai) választókerület országgyűlési

képviselőjeként július elején már Pestre távozott. 1849. januárjában az országgyűléssel és a kormánnyal együtt *maga is Debrecenbe, a szabadság őrvárosába ment*, rá egy hónapra pedig a szerbek szorongatta Szegedet, benne családját féltve hazatért, s Kossuth megbízásából a szabadságharc lehanyatlásáig kormánybiztosként híven szolgálta hazája és városa ügyét.

A „világosi sötét napon” betegen orosz fogságba kerülve hamar a hírhedt pesti Neugebäude-be jutott. 1850. szeptember 30-i, felségsértés miatti halálra ítéletét csak egy év múltán követte az azt hatesztendei, a csehországi Josefstadtban letöltendő várfogságra átváltoztató uralkodói kegyelmi elhatározás. 1855-ben való szabadulása után ügyvéd nem lehetvén, csak Pesten, az akkor terebélyesedő tűzkárbiztosítás körében kereshette meg családjá kenyerét. 1859 végén hazatérve egy jó esztendeig a háttérből irányította a gazdasági és kulturális mozgalmakat, az 1860. október 20-i császári diplomát követő, Szegeden csak „kis forradalomként” emlegetett esztendőben – vállalva a bizonytalan jövőt – az 1848-i törvények betűi és szelleme szerint, a mérséklet jegyében irányította a várost. Mint Mit kell tennünk? című programadó cikkében írta: „(...) *feledjük el egyéni szenvedéseinket; de ne feledjünk egyet, mit felednünk nem szabad: a hazának immár hegedező sebeit, s haragunknak kérlelhetetlen mennyköveivel sújtuk agyon, ki azokat újra fölslagatni vakmerősködnék. Jelszavunk legyen: feledés a multra, de hajthatatlan szigor a jövődre.*” (Szegedi Híradó, 1860. dec. 2.)

„Mondják meg (...) a népek – mondotta 1861. január 7-én –: *hogy oly férfiút választottak Önök ma Szeged polgármesterének, kinek lelkét csak egy gondolat, egy ohajtás és egy vágy tölti el, életét s minden tehetségét a nép javának szentelni fel; de valamint egyrésztől tetteleg bebizonyítja azt, miképp a népjog védelmében az akasztófa sem bírta visszariasztani, úgy másrésztől soha és semmiben se számoljon reám a nép, ha törvénytelenséget követel, mert előttem mindenek fölött szent és sért-*

A 20. század vége felé alighanem az utolsó pillanatban vagyunk ahhoz, hogy születése 175. évfordulóján a kései nemzedékeknek még érzékelhetően megidézhessük Osztróvszky Józsefet, akinek alakja a 19. század egész korszakait jelzi Szegeden, aki még életében utcát kapott, akinek primus inter pares („első az egyenlők között”) szerepét Reizner János, e város máig legnagyobb történetírója, oly érzékelhetően rajzolta meg, ám akiről halála után szerette Városa hamar megfeledkezett, s kinek igazi szerepét – valljuk be – az újabb Szeged története nemhogy élénkebb színekkel ecsetelte volna, de – jobb igyekezetünk ellenére – szürkére mosta.

hetetlen a törvény; ki ezt bántja, az bennem halálos ellenségre találand.”

A városi jegyzőkönyvek s iratok a tanúi – amint azokat A szegedi népképviselői közgyűlés 1848–1871 című könyvemben (1984) magam is megvallattam – , hogy adott szavához tartotta magát. Amikor pedig 1861 végén a bécsi önkényuralmi politika Schmerling-féle provizóriumnak nevezett újabb szakasza bekövetkezett, a polgárnagy – így magyartartották tiszttségét – képviselő és tanácsnok társaival csak lelépni kényszerült az alkotmányos városvezetés porondjáról; ismét a magán- és egyesületi

életbe vonult vissza. Ügyvéd lett, ám ha a szerb *Petrovics István*, reformkori városi főjegyző, immáron főispáni helytartó igényt tartott rá, sokakkal egyetemben, a polgárság érdekében véleményt nyilvánított városfejlesztési ügyekben is, például az alföldi vasút vagy a vízvezeték kérdésében.

A minden korábbinál hevesebb küzdelmek jegyében zajló 1867 áprilisi-májusi tisztújítást a vezetése alatt álló, az országos Deák-párt liberális politikáját valló „zöld cédulás párt” elvesztette a *Réh János* ügyvéd vezette „fehér cédulás párt” ellenében, mely utóbbi csoport eléggé heterogén

összetételű volt, hiszen vezetői között éppen úgy találhatók voltak a provizórium kinevezett tanács egyes, mint az 1861-i tanács utóbb baloldalinak mondott némely tagjai. Az el nem hanyagolható személyes, mentalitásbeli ellentétek hátterében társadalmi-városrészi ellentmondások: a főként belvárosi polgárságnak és a „külvárosi” – elsősorban alsóvárosi – szegényebb (paraszti) lakosságnak az ellentétei húzódtak meg.

Osztróvszky József, aki így nem folytathatta 1861-ben példásan megkezdett és kényszerűleg abbahagyott polgármesteri tevékenységét, a közgyűlés mintegy negyedrészt alkotó, képzett szakemberekben a többséget is fölülmuló „zöldek” vezére lett. A közgyűlési teremben és a színvonalas Szegedi Híradó hasábjain kifejtett ellenzéki tevékenysége figyelemre méltó, bár fogható eredményekre – különösen eleinte – nem vezethette. Fölkészült, magával ragadó szónok volt. Sebeket osztott s kapott is; szerencséjére két évnél tovább nem is kellett betöltenie e háládatlan, hozzá igazán nem illő ellenzéki vezéri szerepkört.

Pályája kétszer tört meg, 1849-ben és 1867-ben. Első ízben forradalmi tevékenysége, másodjára minden rendű és rangú ellenei összefogása miatt, akik farizeus módon nem átalították még azzal is vádolni, hogy hűtlen lett szabadságeszményeihez. Mire ő 1868-ban, a Szabadelvű Kör alakulásakor a kiegyezés védelmében így felelt:

„Jól tudom, hogy a forradalom hasznos, amikor szükséges. De én ez idő szerint nemcsak szükségességét nem látom, hanem igenis látom a veszti, melybe hazánkat menthetetlenül döntené.

E nyilatkozatomért, úgy hiszem, akik ismernek, sem személyes, sem politikai gyávasággal vádolni nem fognak; mert hiszen mikor szükség volt a forradalomra, nem félttem részt venni benne; ámde most, midőn nemzeti létünket annyi titkos és nyílt ellenség fenyegeti, a forradalmat csak az együgyű balga vagy a gonosz lelkű kívánhatja: az elámtott balga öntudatlanul – a zavarosban halászni vágyó demagóg pedig öntudatosan hajtván

azáltal a magyar nemzetet rég ólálkodó halálos ellenségünk (ti. Oroszország – R. J.) torkába.” (Szegedi Híradó, 1868. febr. 20.)

1869. május 1-jével Ferenc Józseftől az újjászervezett Királyi Kúria legfőbb ítélőszéki osztályára kapott kinevezést, amely mintegy megerősítette az 1849. június 26-án egyszer már Kossuthtól elnyert hasonló megbízatást. 1897-ig tartó kúriai bírói tevékenységéről keveset tudni; szigorúan tárgyilagos büntetőbíró hírében állt, aki minden külső behatástól ment bírói függetlenség védelmezőjeként is kitűnt.

Élete három utolsó, egyéni-családi megpróbáltatásoktól is terhes pesti évtizedében egy pillanatra sem szakította meg kapcsolatát városával. Ott segített, ahol tudott. Rendszeresen hazajárt és véglegesen hazakészült.

1899. április 22-i halála nyomán még egyszer s utoljára tele volt nevével a város. A tanács a szegedi születésű *Vastag Györggyel* megfestsztette – évtizedek óta múzeumi raktárba dugott – életnagyságú képét is, ám két esztendő múltán ifjabb *Móricz Pál* Szeged szegénye című cikkében (Közvélemény, 1901. febr. 10.) már hiába sürgette a Kerepesi-temetőben való síremlékállítást...

Móra Ferenc a Szegedi Naplóban 1908. május 17-én közzölt Szegedi nagy emberek című írásában emlékezett az általa valószínűleg csak hírből ismert Osztróvszky Józsefre. „*Benne volt – írta – a nagy ember minden kvalitása, de az idők nem arra valók voltak, hogy kibontakozzék belőle a nagy ember. Így csak a kúria tanácselnökségig vitte. Így is az első szülötte Szegednek a legutolsó száz esztendő alatt, akinek nevével nem fog elfutni az idők hajója: mert emlékezetét szobor őrzi majd. Ott a kultúrpalota tövében, ahol nagyon unatkozik már Klauzál szobra, s szüntelen a város-háza felé néz: várva az ígét, mely társat ad neki a halhatatlanságban.*”

Osztróvszkyval azóta mégiscsak elfutott az „idők hajója”. Tiszta emlékének élesztése születésének 175. évfordulóján talán mégsem késő. Oly meghatározó szerepet játszott Szeged múlt századi történetében, amely csak Kossuth, Szemere vagy Deák országos vállaltaihoz mérhető. Nélküle nincs szegedi történelem!

Ruszoly József

Házasság

Glasza Tamás István és Simon Andrea, Nógrádi Előd László és Nóv Zsuzsanna házasságot kötött.

Születés

Benke Tivadarnak és Rác Éva Krisztinának Norbert, Garai Mihálynak és Király Marianna Editnek Gréta, Szabó Istvánnak és Nagy Magdolnának István, Csillik Róbertnek és Gyánti Stefániának Réka Luca, Makhajda Jánosnak és Oravecová Erikának Laura, Novák Gyula Gusztávnak és Sipos Máriának Emese, Meleg István Sándornak és Pákozdi Ágnesnek Viktória, Kopasz Imrének és Sasvári Annamáriának Dorottya, Kopasz Imrének és Sasvári Annamáriának Péter, Nagy István Sándornak és Pál Editnek Lili,

Király Istvánnak és Szilágyi Juliannának Enikő, Rabi Istvánnak és Horváth Erikának Fanni, Nagygéczy József Istvánnak és Varga Beáta Gabriellának Rebeka Daniella, Cserényi József Lászlónak és Varró Natália Anitának Krisztján Tamás, Nagymihály Józsefnek és Horváth Ildikónak József, Négyökrű Mihálynak és Jenei Erzsébet Máriának Gergő, Kovács László Ferencnek és Tóth Mária Margitnak Bence László, Gönczi Kálmának és Hudák Etelkának Péter, Molnár Jánosnak és Auer Klárának Martin, Pataki Sándornak és Furulyás Katalinnak Sándor, Vidács Jánosnak és Villám Ildikónak Dávid János, Nyilas Zoltánnak és Papp Karinának Vénusz, Tóth Ferenc Pálnak és Kollár Mónikának Vivien, Jani Sándornak és Kiss Máriának Melinda, Mucsi Lászlónak és Barna Máriának Tamás, Turcsik

Családi események

Gábornak és Császár Mónika Saroltának Gábor, Vigh Tamás Imrének és Balázs Gyöngyinek Tamás, Biacsi Zoltánnak és Kiss Katalinnak Norbert, Vitális Attila Rudolfnak és Nagy Edit Piroskának Dániel Attila, Biharvári Györgynek és Szegedi Andreának Lilla, Torma Jánosnak és Szeitz Mária Magdolnának Szabolcs, Szabó Gyula Tamásnak és Szabómáti Katalinnak Péter, Légrádi Gyulának és Kovács Zsuzsannának Zoltán Gábor, Ábrahám Tibornak és Jarabek Zsuzsannának Kristóf Gábor, Rózsa Zoltán Mihálynak és Németh Tünde Erzsébetnek Tamás, Forgó Árpádnak és Rostás Katalinnak Lilla Lucia, Nagy Lajosnak és Miklián Zita Mariannának Dániel Ferenc, Pécsi Zsoltanak és Végh

Erzsébet Ildikónak Bence, Szukkeri Imádnak és Kovács Erzsébetnek Szemir, Mucsi László Józsefnek és Hollósi Jolánnak Eszter, Sántha András Istvánnak és Somlai Veronikának Szabolcs, Füzesy István Tibornak és Bozsó Évának Krisztina, Kiss Tibornak és Csikós Magdolnának Anett, Szabó Józsefnek és Mohai Évának Bernadett, Papp Ferencnek és Bullás Máriának Csaba, Mezősi Rudolfnak és Varga Andreának Henrietta nevű gyermeke született.

Halálozás

Mátrai József, Kónya Jánosné Pesti Erzsébet, Hubik Ferencné Dági Erzsébet, Fodor Katalin Magdolna, Horváth

Győző, Nagy Józsefné Kusz Julianna, Rác Csilla Mária, Fehérvári Istvánné Sirok Erzsébet, Szervó György, Kothencz Józsefné Köteles Viktória, Molnár Antal, Kóbor János István, Hegedűs Lajos, Singer Ferenc, Békési Jánosné Asztalos Julianna, Illés László Mátyás, Hattyasi József, Balogh Jánosné Szűcs Rozália, Ifi István, Szűcs István, Szabó Jánosné Bihal Etelka, Kismárton József, Kardos Károly, Szabó Pálné Gunczer Erzsébet, Sziveri Mátyásné Szabó Piros, Mayer Miklós, Gubicza Ilona, Sándor Mária, Katona Kálmánné Nagy Alojzia Mária, Márki Kálmán János, Dinnyés János, Domonkos Ambrusné Bús Pirokska, Makai Béláné Szatmári Julianna, Bódi László, Bálint Ferenc, Lakatos Béláné Horváth Julianna, Sánta Antalné Pintér Ilona, Horváth Jánosné Turi Valéria, Gulácsi Andrásné Tombác

Ilona, Mátó Antal, Varró Vincéné Regattini Lucia, Móra István, Maczekó Istvánné Huszár Katalin, Gerbács József, Nagy Imre, Török László, Veiglinger József, Balázs Jánosné Magyar Erzsébet, Kovács Lajos, Kádár György, Dávid Sándor, Botos Istvánné Doró Erzsébet, Karai Mihály, Juhász István, Tassi Sándorné Szepesi Julianna, dr. Mónus Zoltán, Süvegh Ferenc Jenő, Novák Ferencné Bugyinszki Anna, Cziorok Mihályné Káló Lenke, Mánik Lászlóné Stréli Irma, Ürmös József, Nagy Árkádus, Kis Istvánné Kovács Mária, Seres Istvánné Juhász Margit Ibolya, Viola Károly, Erdei Jánosné Balogh Rozália, dr. Bata Tiborné Cseszkó Ilona, Márton János, Gazsi Béla, Tóth Ernő, Hajnal György, Petrovics József, Gyuris Józsefné Vass Etel, Bognár Jánosné Zelei Katalin meghalt.